

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Національна Академія мистецтв України
Інститут культурології
Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State University of the Humanities
National Academy of Arts of Ukraine
Institute for cultural research
(Institute of culturology)
National Academy of Arts of Ukraine**

**УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА :
МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, ШЛЯХИ РОЗВИТКУ
Науковий збірник**

**UKRAINIAN CULTURE :
THE PAST, MODERN, WAYS OF DEVELOPMENT
Scientific journals**

**Напря́м : Мистецтвознавство
Branch : Art Criticism**

**За загальною редакцією В. Г. Виткалова
Editor-in-Chief V. Vytkalov**

Засновано у 1995 році
Founded in 1995

**Випуск 24
Issue 24**

Рівне : РДГУ, 2017
Rivne : Rivne State University in the Humanities, 2017

УДК 94(477)

Співзасновники: Рівненський державний гуманітарний університет та Інститут культурології Національної академії мистецтв України; видавець: Рівненський державний гуманітарний університет

Збірник перереєстрований МОН України як фахове видання з мистецтвознавства (Постанова № 1-05/4 від 22.12.2016 р.)

Друкується за рішенням вчених рад РДГУ (протокол № 13 від 1 грудня 2017 р.) та Інституту культурології (протокол № 11 від 21 грудня 2017 р.)

Видання зареєстровано: ISSN International Centre (Paris, FRANCE): ISSN № 2411-1546 (Print)

Видання індексується: Google Scholar, РИНЦ (РФ) та Index Copernicus

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації видано Міністерством юстиції України, серія КВ № 22258-12158 ПР від 20.05.2016 р.

Головний редактор:

Виткалов В. Г. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри культурології і музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету

Редакційна колегія:

Богущий Ю. П. – віце-президент НАМУ, академік НАМУ, кандидат філософських наук, професор, директор Інституту культурології НАМУ, голова редколегії

Виткалов С. В. – кандидат мистецтвознавства, доцент, кафедра культурології і музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету, відповідальний секретар, заступник голови редколегії

Волков С. М. – доктор культурології, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту культурології НАМУ

Випих-Гавронська А. – доктор мистецтвознавства (габілітований), професор, проректор відділу розвитку Академії ім. Я. Длугоша (Польща)

Захарчук-Чугай Р. В. – доктор мистецтвознавства, професор, Інститут народознавства НАН України

Єфіменко А. Г. – доктор мистецтвознавства, професор, Український Вільний університет (Мюнхен, Німеччина)

Іваницький А. І. – доктор мистецтвознавства, член-кореспондент НАНУ, професор, провідний науковий співробітник відділу етномузикології Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

Кияновська Л. О. – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри історії музики Львівської національної музичної академії ім. М.В.Лисенка

Кузнєцова І. В. – кандидат філософських наук, доктор філософії (PhD), доцент, с. н. с., учений секретар Інституту культурології НАМУ

Льоос Г. – доктор філософії, професор, директор Інституту історії музики Лейпцизького університету (Німеччина)

Мішуров Г. С. – доктор мистецтвознавства, професор, кафедра духової музики УО «Білоруський державний університет культури і мистецтв»

Постоловський Р. М. – кандидат історичних наук, професор, ректор Рівненського державного гуманітарного університету

Супрун-Яремко Н. О. – доктор мистецтвознавства, професор, кафедра музичного фольклору Рівненського державного гуманітарного університету

Федорук О. К. – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри теорії та історії мистецтва Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури

Шейко В. М. – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАМУ, ректор ХДАК

Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. зб. – Вип. 24 / упоряд. і наук. ред. В. Г. Виткалов ; редкол.: Ю. П. Богущий, С. В. Виткалов, С. М. Волков та ін. ; наук.-бібліогр. Редагування наукової бібліотеки РДГУ. – Рівне : РДГУ, 2017. – 302 с.

Редагування англomовного тексту анотацій – **Р. В. Майборода** (Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського)

Рецензенти:

Карась Г. В. – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри академічного та естрадного співу ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка»

Редя В. Я. – доктор мистецтвознавства, професор, НМА України ім. П. І. Чайковського

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

У збірнику вміщено статті науковців вищих навчальних закладів, присвячені розгляду історико-мистецької проблематики переважно західноукраїнських теренів. Певна частина матеріалу висвітлює різнобічні грані теоретико-методологічних проблем українського мистецтва. Окремий розділ складають повідомлення, огляди та рецензії.

Для науковців, студентів, аспірантів та усіх тих, хто цікавиться вітчизняною історико-мистецькою спадщиною.

ISSN 2411-1546

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ХОРОВОЇ МІНІАТЮРИ У ТВОРЧОСТІ ВОЛОДИМИРА ЗУБИЦЬКОГО

Охманюк Віталій Федорович, кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри музично-практичної підготовки, Східноєвропейський
національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк
fedorovuch1@ukr.net

Проаналізовано значущість української хорової музики сучасного композитора В. Зубицького, окреслено здобутки композитора у розвитку хорової мініатюри. Дослідження проводилося на основі співставлення принципів роботи з фольклорним матеріалом В. Зубицького і творчого методу засновників жанру хорової обробки – М. Лисенка, К. Стеценка, М. Леонтовича. В результаті аналізу фольклорних мініатюр В. Зубицького визначені основні принципи побудови мініатюри фольклорного типу, виявлені їх органічний взаємозв'язок із традиціями української народнопісенної культури та подібність до принципів роботи з фольклорним матеріалом, віднайдених і запропонованих засновниками даного жанру.

Ключові слова: хорова мініатюра, пісенний фольклор, народні мелодії, композиторська діяльність.

Постановка проблеми. Українська хорова музика останніх десятиліть, як одна з найважливіших галузей сучасної художньої творчості, перебуває в зоні перетину багатьох дослідницьких інтересів. Теоретичне музикознавство виявляє в ній тенденції до відновлення вже сформованих жанрових інваріантів і формування нових, нетипових зразків мовного і жанрового синтезу. У хорознавстві вивчення цієї галузі композиторської творчості є найважливішим завданням не лише в науково-дослідницькому ракурсі, але й з погляду сучасної виконавської практики. У поєднанні, власне, музикознавчих і загальних гуманітарних знань (зокрема лінгвістичних) хорова музика – завжди актуальний об'єкт дослідження, що передбачає різноманітні форми взаємодії поетичної рими й музичної інтонації. Кінцевою метою різнобічних і багатоаспектних теоретичних досліджень є практичне використання результатів аналізу у виконавському процесі, спрямоване на створення аргументованих і художньо достовірних виконавських інтерпретацій [5; 114].

Розвиток хорової музики в Україні на сучасному етапі характеризується тенденціями, властивими для європейської музичної культури середини ХХ ст. Серед них дослідники відзначають

явище жанрового взаємозбагачення як один зі способів відновлення традиційних жанрів. Аналіз творчої спадщини останніх десятиліть показує, що до подібних процесів схильні як великі, так і малі жанри музичного мистецтва. До останніх належить жанр хорової мініатюри, що посідає значне місце у творчому доробку представників композиторського «цеху». У процесі жанрового взаємозбагачення він зазнає впливу з боку великих і малих жанрів, широко представлених в інструментальній, хоровій і камерно-вокальній творчості [1; 245].

Метою статті є виявлення значущості української хорової музики сучасного композитора В. Зубицького, зокрема окреслення його здобутків у розвитку хорової мініатюри, а саме оновлення хорової мови сучасними засобами композиторського письма.

Виклад матеріалу дослідження. Фольклорна мініатюра в хоровій творчості В. Зубицького знайшла оригінальне відтворення в творчості митця. Дослідження проводилося на основі співставлення принципів роботи з фольклорним матеріалом В. Зубицького і творчого методу засновників жанру хорової обробки – М. Лисенка, К. Стеценка, М. Леонтовича. В результаті аналізу фольклорних мініатюр В. Зубицького «За нашим столдом» (1977 р.), «У неділю на весіллі» (1986 р.) та фольклорного мінітриптиха «Співаночки» (1985 р.) визначені основні принципи побудови мініатюри фольклорного типу, виявлені їх органічний взаємозв'язок із

традиціями української народнопісенної культури та подібність до принципів роботи з фольклорним матеріалом, віднайдених і запропонованих засновниками даного жанру [2; 283].

В. Зубицький не прагне до використання народних мелодій, а застосовує метод стилізації пісенного фольклору з урахуванням його основних інтонаційних, метро-ритмічних, ладових, фактурних і тембрових особливостей. У композиції фольклорних мініатюр В. Зубицького та методах роботи з матеріалом переважає варіантно-варіаційний принцип, що властиве народнопісенній традиції й безпосередньо походить від неї. Означений принцип широко використовувався в хорових обробках М. Леонтовича.

Для стилістично достовірного втілення пісенно-танцювальної стихії українського фольклору В. Зубицький використовує певний комплекс засобів, притаманних народнопісенному багатоголосю. Це гетерофонне розщеплення унісону, варіювання інтонацій при повторних проведеннях теми, мобільність кількості голосів, що беруть участь у процесі музикування, чергування сольного заспіву з масовим хоровим підхопленням.

Хоровому багатоголосю мініатюр фольклорного типу властива фактурна модифікація вертикалі, пов'язана з прагненням відтворити характерні національні форми багатоголосного співу. Гармонічна вертикаль, що утворюється внаслідок цього, є, по суті, лінійною. На межах розділів виникають яскраві темброві контрасти. У поєднанні зі зміною фактури (акордово-гармонічної на імітаційно-поліфонічну) вони створюють своєрідні темброво-фонічні ефекти. [4; 63].

Музична тканина фольклорних мініатюр формується на основі принципу імітації та варіювання основних мотивів, характерного для народнопісенних традицій. В той же час, музична мова фольклорних мініатюр Зубицького досить далека від архаїки. Композитор використовує акордові співзвуччя нетерцової будови, з доданими побічними тонами, секундові нашарування звуків та їх об'єднання в одночасному звучанні, що надають музиці особливої барвистості і неповторного колориту.

З кінця 80-х років ХХ ст. виявляється інтерес В. Зубицького до духовної тематики в музиці. У 1989 р. композитор створює свою першу духовну мініатюру «Молитва», після чого протягом наступних 15 років з'являються інші твори духовної тематики – «Царю небесний» (1999 р.), «Я люблю Господа» (2004 р.), «Молитва Пресвятій діві Марії».

У хорових мініатюрах на канонічні тексти В. Зубицький продовжує традиції, закладені попередніми поколіннями композиторів, але при цьому привносить у їх тлумачення дуже багато особистого, індивідуального.

Композиційні особливості хорових мініатюр В. Зубицького духовної тематики пов'язані з загальними формотворчими тенденціями, що склалися в зазначеному жанровому контексті. В їх основі лежить прагнення до стислого, лаконічного висловлення музичної думки, пов'язаної з відтворенням молитовного стану, що приводить до необхідності використання малих форм. Композиція духовних мініатюр на канонічні тексти спирається на тричастинний принцип, однак у кожному випадку індивідуальні особливості трактування форми композитор вирішує по-різному, використовуючи поступове динамізування форми, принцип інтонаційної однорідності, прийоми псалмодування, переключення в різні молитовні стани.

У духовних мініатюрах В. Зубицького відбувається асиміляція традицій українського православного співу, які органічно переплітаються з особливостями сучасної музичної мови та індивідуального композиторського стилю.

Звертаючись у своїх світських мініатюрах до творчості українських поетів через високе поетичне слово, до якого іноді вкрапляються фрагменти побутової прозаїчної мови, композитор виходить на узагальнені музичні образи, що втілюють високі духовні якості українського народу, а також його прагнення до самопізнання, любов до природи, поетичність світосприймання. Цей прояв відображений у мініатюрах В. Зубицького – «Моя любов» (на сл. П. Підгорецького), «Сини» (на сл. С. Демчука), «У нашім краї на землі» (1993 р.) і «Праведная душе» (на сл. Т. Шевченка), триптих «Поезії» (на сл. Л. Костенко) (1985 р.).

Серед інтересів композитора слід відзначити хорову музику, до якої В. Зубицький звертався багаторазово, втілюючи свої задуми в масштабах монументальних хорових жанрів

(кантата, хоровий концерт) або, навпаки, у малих формах (хорова мініатюра). За досягнення в галузі хорової музики В. Зубицький у 1994 р. був нагороджений Державною премією України ім. М. Лисенка.

Музичний ряд світських хорових мініатюр В. Зубицького не лише передає емоційно-поетичний настрій поезії, але й конкретизує образи головних героїв, намічені в поетичному тексті. Втілення образів українського народу відбувається за допомогою занурення в стихію національного мелосу. При цьому зв'язок мелодичних інтонацій з українською пісенністю в світських мініатюрах відчувається слабше ніж у хорових мініатюрах фольклорного типу. Український народний мелос у світських мініатюрах виступає в органічній єдності з особливостями сучасного музичного мислення [3; 265].

Національна характерність проявляється в мелодиці, ритміці, ладових особливостях. У кожному з творів відбувається деталізація і музична конкретизація певного образу, представленого в поетичному тексті, в чому полягає вплив принципу програмності. Музичний ряд конкретизується завдяки текстовій першооснові, у зв'язку з чим найважливішими властивостями світської мініатюри стають портретність, що концентрує увагу на відтворенні головного образу, без показу малозначних деталей або залучення другорядних персонажів, зображення однієї діючої особи (аналог подібного явища спостерігаємо в портретній мініатюрі), оповідь від першої особи (подібно тому як це відбувається в театрі одного актора), відсутність сюжетності, пов'язана з обмеженістю часу на його розгортання (як у літературному оповіданні), наслідком чого є лаконізм форми, засобів і виконавського складу (хор а capella, без участі оркестру). Саме світські мініатюри виявляють тенденцію до циклізації (триптих «Поезії»), в чому бачиться їх органічний зв'язок із жанровим прототипом – інструментальною мініатюрою епохи романтизму.

Твори В. Зубицького для хору давно увійшли до репертуару найвідоміших хорових колективів України, звучать на фестивалях сучасної музики, виконуються за межами України, прикрашаючи, за свідченням музичних критиків, концертні програми.

Висновки. У результаті проведеного аналізу виявлено значущість української хорової музики сучасного композитора В. Зубицького, зокрема окреслено його здобутки у розвитку хорової мініатюри, а саме оновлення хорової мови сучасними засобами композиторського письма.

Стиль хорових мініатюр В. Зубицького кристалізувався під впливом традицій, закладених М. Лисенком, К. Стеценком, М. Леонтовичем, що в найбільшій мірі виявилось в хорових мініатюрах фольклорного типу. Водночас, стильові тенденції, сформовані В. Зубицьким у фольклорній мініатюрі, набули органічного втілення в музичній мові духовних та світських мініатюр. Для світської мініатюри, що увібрала в себе елементи як фольклорної, так і духовної мініатюри, характерний синтез фольклорного, духовного і світського початку, що виявляється у використанні всього комплексу стильових елементів музичної мови, опанованих В. Зубицьким в жанрі хорової мініатюри. Внаслідок засвоєння стильових особливостей фольклорного мислення та їх переосмислення в фольклорних мініатюрах, композитор приходив до формування власної стильової системи і далі переносить закономірності стилю на галузь духовних і світських мініатюр.

Дотримуючись традицій, В. Зубицький обирає як першооснову для хорових мініатюр тексти й мелодії українських народних пісень (карпатський фольклор), канонічні церковні тексти (молитви й псалми) та поезію відомих українських авторів (Т. Шевченка, Л. Костенко, С. Демчука, П. Підгорецького). У той же час, сучасні методи роботи з матеріалом та творчий підхід до переосмислення традицій приводить до піднесення їх на якісно новий рівень, чому сприяє синтез найкращих досягнень в галузі хорової музики та сучасних принципів музичного мислення.

Хорові мініатюри В. Зубицького – яскравий приклад звертання сучасного композитора до традиційних жанрових шарів національної культури, що пройшли багатовіковий історичний шлях і стали своєрідною «візитною карткою» творчості українських композиторів попередніх поколінь.

Список використаної літератури

1. *Варакута М.* О формообразующих принципах хоровых миниатюр В. Зубицкого на тексты западно-украинского фольклора / М. Варакута // Проблемы сучасності : культура, мистецтво, педагогіка: [Зб. наук. пр. / за заг. ред. В.Л. Філіпова]. – Луганськ, 2007. – Вип. 8. – 264 с.
2. *Варакута М.* Хорова мініатюра в українській музиці : закономірності розвитку жанру та їх осмислення в музикознавстві / М. Варакута // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: [зб. наук. пр. / ред. кол. : В.Г. Чернець, О. М. Немкович, М. Ю. Ржевська та ін.]. – Київ, 2009. – Вип. XXII. – 318 с.
3. *Варакута М.* О претворении особенностей камерно-вокального жанра в хоровых миниатюрах В. Зубицкого / М. О. Варакута // Музичне мистецтво і культура : Наук. вісник ОДМА ім. А. В. Нежданової : [зб. ст. / гол. ред. О. В. Сокол]. – Одеса : Друкарський дім, 2009. – Вип. 10. – 301 с.
4. *Дмитренко М. К.* Українська фольклористика: акценти сьогодення / М. К. Дмитренко. – Київ : Вид-во «Сталь», 2008. – 236 с.
5. *Українська та зарубіжна культура:* [навч. посіб.] / М. М. Закович, І. А. Зязюн, О. М. Семашко та ін. – Київ : Знання, КОО, 2000. – 611 с.

References

1. *Varakuta M.* O formoobrazuiushchikh pryntsypakh khorovykh mynyatiur V. Zubytskoho na teksty zapadno- ukraynskoho folklora / M. Varakuta // Problemy suchasnosti : kultura, mystetstvo, pedahohika: [Zbirnyk naukovykh prats / za zah. red. V. L. Filippova]. – Luhansk, 2007. – Vyp. 8. – 264 s.
2. *Varakuta M.* Khorova miniatiura v ukrainskii muzytsi: zakonomirnosti rozvytku zhanru ta yikh osmyslennia v muzykoznavstvi / M. Varakuta // Aktualni problemy istorii, teorii ta praktyku khudozhnoi kultury: [zbirnyk naukovykh prats / red. kol. : V. H. Chernets, O. M. Nemkovych, M. Yu. Rzhavska ta in.]. – Kyi'v, 2009. – Vyp. XXII. – 318 s.
3. *Varakuta M.* O pretvorenyy osobennosti kamerno-vokalnoho zhanra v khorovnykh mynyatiurakh V. Zubytskoho / M. Varakuta // Muzychne mystetstvo i kultura : Naukovyi visnyk ODMA im. A. V. Nezhdanovoi : [zb. statei / hol. red. O. V. Sokol]. – Odesa : Drukarskyi dim, 2009. – Vyp. 10. – 301 s.
4. *Dmytrenko M.K.* Ukrainska folklorystyka: aktsenty sohodennia / M. K. Dmytrenko. Kyi'v : Vydavnytstvo «Stal», 2008. – 236 s.
5. *Ukrainska ta zarubizhna kultura:* [navch. posib.] / M. M. Zakovych, I. A. Ziaziun, O. M. Semashko ta in. – Kyiv : Znannia, KOO, 2000. – 611 s.

MAIN TRENDS OF DEVELOPMENT OF CHOIR MINIATURE IN THE CONTEXT OF VOLODYMYR ZUBYTSKY

Ohmanyuk Vitaliy, candidate of Art criticism, associate professor
of the department of music and practical training of the faculty of culture end arts,
East Europe university of the name of Lesia Ukrainka, Lutsk

In this article as a result of research meaningfulness of Ukrainian choral music of modern composer Volodymyr Zubytsky is analysed, the basic achievements of composer are outlined in development of choral miniature, addition of choral language is carried out modern facilities of choral lette.

The research was conducted on the basis of comparison of the principles of work with folklore materials V. Zubitsky and the creative method of the founders of the genre of choral processing – M. Lysenko, K. Stetsenko, M. Leontovich. As a result of the analysis of folklore miniatures by V. Zubytsky, the basic principles of the construction of folk miniature miniatures were determined, their organic relationship with the traditions of the Ukrainian folk-folk culture and the similarity to the

principles of work with folklore materials discovered and proposed by the founders of this genre were identified.

Key words: choir miniature, song folklore, folk melodies, composer's activity.

UDC 78.071.1(477)(092):784.1

**MAIN TRENDS OF DEVELOPMENT OF CHOIR MINIATURE IN THE CONTEXT
OF VOLODYMYR ZUBYTSKY**

Ohmanyuk Vitaliy, candidate of art criticism, associate professor
of the department of music and practical training of the faculty of culture and arts,
East Europe university of the name of Lesia, Lutsk

The aim of the article is to analyze the significance of Ukrainian choral music by contemporary composer

Volodymyr Zubytsky, in particular to outline his main achievements in the development of choral miniatures, namely the updating of the choral language by contemporary means of composer's writing.

The methodological basis of the research was work M. Varakuta, M. Dmytrenko M. Zakovych I. Ziaziun, O. Semashko.

Results. Volodymyr Zubytsky chorus miniatures is a vivid example of a contemporary composer's appeal to the traditional genre layers of national culture that have passed the centuries-old historical path and have become a kind of «business card» of the works of Ukrainian composers of previous generations

Novelty. Is that the analysis, the significance of Ukrainian choral music by contemporary composer Volodymyr Zubytsky has been revealed, in particular, his main achievements in the development of choral miniatures, namely the updating of the choral language by contemporary means of composer's writing, are outlined.

The style of chorus miniatures by V. Zubytsky crystallized under the influence of the traditions laid down by M. Lysenko, K. Stetsenko, M. Leontovich, which was to the greatest extent found in choral miniatures of folk type. At the same time, stylistic tendencies, formed by V. Zubytsky in folklore miniature, have become an organic embodiment in the musical language of spiritual and secular miniatures.

The practical significance of this study is that the results can be used to design training courses – study of art, cultural orientation, in the preparation of appropriate textbooks for art schools of different levels of accreditation.

Key words: choir miniature, song folklore, folk melodies, composer's activity.

Надійшла до редакції 29.11.2017 р.